

TO IN ONO.

† Dr. Karol Štrekelj.

Slovenska znanost žaluje ob grobu znamenitega učenjaka, vseučiliškega profesorja dr. K. Štreklja, ki je umrl v Gradcu v noči od 7. na 8. julija t. l. Rojen je bil l. 1859. na Gorjanskem na goriškem Krasu; smrt ga je torej dohitela še v najboljših letih. Dalje časa že je bolehal profesor Štrekelj na vodenici. Za preteklo leto je bil sicer naznanil predavanje na graškem vseučilišču, a je moral ostati v svoji sobi. Še v zadnjem času svoje bolezni je bil literarno delaven. Dovrševal je večje delo „Historično gramatiko slovenskega jezika“, ki pa ostane nedokončano.

Štrekelj je študiral v Gradcu in na Dunaju in se je z vso vnemo posvetil jezikoslovju. V Gradcu mu je bil učitelj dr. Gregor Krek, na Dunaju Miklošič. Habilitiral se je na Dunaju, od l. 1896. pa je bil profesor slavistike na graškem vseučilišču. Štrekelj je bil že izpočetka literarno delaven. L. 1883. je nastopil z obširnimi spisom o Turgenjevu, a od slovstva se je obrnil do jezikoslovja, v katero se je popolnoma vglobil. Objavljal je članke v Jagičevem „Archiv für slavische Philologie“, vso svojo pozornost pa je osredotočil slednjič na podrobni dialektični studij slovenskega jezika. Štrekelj ni bil meglen idealist v jezikoslovnih zadevah, ampak skrajni realist, ki je študiral jezik pri njegovem izvoru iz ljudskih ust. Z največjo temeljitostjo je zasledoval slovenska narečja in napisal o njih znamenite studije; zlasti svoj domači kraški dialekt je natančno raziskal. Tudi krajevna imena, v katerih se skriva toliko težkih in veleinteresantnih jezikoslovnih problemov, je proučeval ter o njih, kakor tudi o zgodovini jezika nabral obširno gradivo.

Levčev „Pravopis“ je zelo razburil jezikoslovce. Levčevi nazori so bili najbližji načelom naših dveh najboljših jezikoslovcev: O. Stanislava Škrabca in pa dr. Karola Štreklja. Tudi Levčev je realist, ki se uči jezika od ljudstva in ne smatra kot svojo nalogo, ljudstvu vsiliti nekaj novega, bolj „gosposkega“. Štrekelj je posegel z močno besedo v polemiko. Članki, ki jih je objavil v „Slovincu“ in ki so izšli v posebni knjižici, so pokazali obsežno znanje Štrekljevo in njegovo temeljitost, združeno z železno doslednostjo.

Obsežno delo, ki mu je posvetil velik del svojih moči, so „Slovenske narodne pesmi“, ki jih izdaje „Slovenska Matica“. Štrekelj je bil jezikoslovec, ki je z znanstveno natančnostjo besede, zloge in glasove razkrajal v njihove prvine. To metodo je uporabil tudi pri pesmih in pri narodnem blagu sploh. Zato je bil pač oni del slovenskega občinstva, ki je pričakoval v resnici pesniško zbirko, razočaran, ko je dobil v roke blago, ki v velikem delu s poezijo ni niti v daljnem sorodstvu. Ta obširna knjiga je delo jezikoslovca in dialektologa; zato se ne more meriti z estetskim merilom. Napaka je v načinu izdaje, napaka tudi v naslovu, kajti več ko tri četrtine objavljenega gradiva ne zasluži pesniškega imena.

S tem seveda ne kratimo Štrekljevih zaslug kot jezikoslovca. Ravno s tem delom je pokazal svojo občudovanja vredno pridnost in doslednost svoje metode.

Dr. Karol Štrekelj je živel edino le svojim studijem; zato je teklo njegovo življenje popolnoma tiho in javnost o njem ni vedela drugega, kakor njegove publikacije. Bil je strogo verskega mišljenja, trden kraški značaj.

Tako nam je umrl mož, na katerega smo lahko ponosni. Da bi se mu našel naslednik, ki bi zlasti dokončal njegovo veliko življenjsko delo — „Zgodovinsko slovnico slovenskega jezika!“

„Izza mladostne dobe Levstikove.“ Pod tem naslovom je priobčil Avg. Žigon v 3. zvezku let. „Carniole“ osmero še ne objavljenih listin o Levstiku. 1. List Levstikov iz Olomuca osmošolcu Stritarju v Ljubljano: 18. XII. 1854. — 2. Blaznikovo pismo eksteologu Levstiku na Dunaj: 6. II. 1855. — 3. Uradno potrdilo c. kr. ljublj. okrajnega glavarstva Levstiku (nekako npravostno izpričevalo): 3. V. 1855. — 4. Reverz ljublj. okrajnega glavarja T. Glantschnigga Levstiku (glede sustentacije na Dunaju): 7. V. 1855. — 5. Lovski orožni list s popisom Levstikove osebe: 2. XII. 185. — 6. Levstikovo grofu K. Pacetu namenjeno pismo ob nenadnem odpustu. — 7. Levstikovo zadolžnico za 60 fl. K. Dežmanu: 17. IV. 1858. — 8. Grofa Paceta zopetno ponudbo službe Levstiku: 8. IX. 1860. — Zanimivo je pismo Stritarju iz Olomuca. Levstik se znaša nad preganjalci svojih pesmi in zavrača njihove očitke. Zlasti protestira proti temu, da bi bile njegove poezije „gemein i carnalisch“, kakor jih je obsodil Brodnik. „Kje je kaj tacega v mojih pesmih? Nevem, kdo je čisteji jaz ali Prešerin, kar poezijo vtiče, ako ravno je on proti Gete-tu, Šilerju, Šakespirju v tih rečeh svital ko solnce, i vendar se Vam vsi trije razlagajo in jako hvalijo!“ Tudi tolmači Levstik v tem pismu v nekaterih glavnih potezah sam svojo „Ježo na Parnas“: „Oslovski pomeni pesnika od narave zapuščene. Ker mu peruti niso zrastle, zato si je mehurje prišil. Rakovski je pesmarčič, ki je mogočen le po svojih mislih, zato po nikakoršnih navodilih ne vpraša. Polž in Mišič sta posnemavca. Pervi slabji, drugi več lastne moči imajoč. Pesem polža je poetiška obloda naših časov. Mertvaška pesem raka je vzdihovanje brez vzroka sentimentalno tožečih neokretnih Prešernovih posnemavcev.“ — Založnika Blaznika pismo Levstiku na Dunaj kaže, da so bili založniki knjig, zlasti slovenskih, od nekdanj trdi, neusmiljeni možje. Levstik, pravi Blaznik krepko in arogantno, je prejel svoj honorar (mastni honorar 35 fl.!) in s tem je ob vse pravice pri svojih pesmih. Kaj ga briga, kdaj in komu jih bo Blaznik prodajal. Če ne bo pesnik tiho, mu bo on (Blaznik) že posvetil! Sicer pa da bo vedel, koliko cenil založnik njegove pesmi: „Um ihnen aber zu beweisen, wie wenig mir an Ihren Gedichten liegt, und weil ich Gewissensbisse fühle (vendar! čudež božji!), Ihnen dafür nur elende 35 f. Honorar ausbezahlt zu